

összevetjük, azt a megállapítást kell levon-  
nunk, hogy a népi fazekasság sem eszkö-  
zeiben, sem munkamódoiban, sem szó-  
kincsében nem őriz erősen eltérő láji saját-  
ságokat. Hogy ennek mi az oka, minden  
kétséget kizárólag nem tudjuk megmondani.

De talán helyes úton járunk, amikor azt  
gondoljuk; ezek az egyezések arra vezethet-  
ők vissza, hogy a múlt század végén és szá-  
zadunk elején az iparügyi minisztérium  
fazolegységokon szaktanfolyamokat tartott  
egységesített előadásanyaggal. Ugyanezen  
időjáti fazekas szakkönyvek jelentek meg,  
melyek a legeladugottabb helyekre is el-  
jutottak (ilyen pl. Örley János, Utmutató  
fazekasok és kályhások részére. Bp. 1903.  
Ezt a könyvet erdélyi kutatóim között  
majdnem minden fazekasmesternél meg-  
találtam). Mindenesetre ma már áll annyi  
anyag a rendelkezésünkre, hogy az egyes  
fazekaságok eszközkincsét és munkame-  
neteléről pontosan összeludjuk velni  
s ez nem lenne hálátlan feladat.

A kolozsvári fazekasságnak nagy mult-  
ja van. Első ma is meglevő szabadalom  
levelük 1520 ból származik. Sajnálattal  
vesszük tudomásul, hogy Imre Samu nem  
foglalkozik a magyar nyelvű fazekas-  
nyelvről és számadásokról, amik a Fazekas  
Társaság birtokában a mai napig is meg-  
vannak. Mindenesetre, ha ennek alapján  
összeállított műszókincset a maival össze-  
vetettük volna, már bizonyos fokig felelni  
lehetett volna a fenti kérdésekre. De ha ez  
hiányzik is, annál részletesebb, alaposabb  
a mai anyag leírása. Munkája ugyan első-  
sorban nyelvészeti jellegű, de tekintettel  
arra, hogy a munkamenet szókincsét tel-  
jesen csak úgy tudta összegyűjteni, ha ma-  
gát a munkamenetet is a legapróbb rész-  
letekig leírta, így olyan teljes leírást ka-  
punk, melynek alig van párja irodalmunk-  
ban (Kiss Lajos, A hódmezővásárhelyi tá-  
lasság NE. XVI—XVII. ennek a dolgozat-  
nak az elődje.)

Anélkül, hogy az egyes fejezetekben  
felhalmozott anyagot részleteznénk, néhány  
olyan, elsősorban néprajzi jellegű szem-  
pontra szeretnénk felhívni a figyelmet, ami  
kétségtelenül nem maradt volna ki Imre  
Samu munkájából, ha nem nyelvészeti  
szempontok vezették volna. Így a fazekas  
házának és műhelyének a aprajza, pontos-  
san megjelölve, hol milyen munkát végez.  
Egy térkép, mely megjelöli, hogy a nyers-  
anyagok honnan szerzik be (az ehhez  
szükséges adatok megvannak a tanulmány-  
ban, csak, térképre kellett volna vetni).  
Hiányzik a munkamódszer-át hagyomá-  
nyozódásának tárgyalása és a vásárok  
térképén való megjelölése. Természetesen  
ezek semmit sem vonnak le a munka ér-

tekezés-inulmanyainak köze kelli sorolunkunk.  
Balassa Iván

**Pásztor Lajos: A magyarság vallásos  
élete a Jagellók korában. Budapest, 1940.  
181 l. 8<sup>o</sup>.**

Pásztor kitűnő és alapvető munkájá-  
ban a reformáció és Mohács előestéjén  
álló magyarság vallásos életét, a magyar-  
ság történetének azt a néhány évtizedét  
mutatja be, amely — mint mondja — éle-  
sen elhatárolódik mind a megelőző, mind  
pedig az azután következő időktől. Ada-  
taiból elsősorban a vallási néprajz merít-  
het, mert a népi vallásosság számos mai  
megnyilatkozásának középkori vonatko-  
zásai bontakoznak ki tanulmányában.

Az első fejezetben a szeretesség és a  
világi papság szerepéről, a vallásos élet  
főbb vonásairól számol be a szerző. Na-  
gyon jellemző az a megállapítása, — mely  
mintha a népi vallásosságban is kidom-  
borodnék — hogy az egyház által kép-  
viselt világképben egymást egysúlyozva  
szintetikus egységbe olvadnak össze asz-  
kétikus, világi és teokratikus elemek. A  
vallásos társulatok és céhek működésének  
jellemzői a nyelvhatárokon túl terjednek:  
a budai magyar szabók céhszabálya  
ugyanazokat írja elő, amiket a selmecbá-  
nyai, a nagyszombati, vagy a segessvári céh-  
szabályok, azonban mindegyik társulatnak,  
céhnek egyéni szint adott a védőszent s  
a helyi társadalom, amelynek lelki szük-  
ségleit és óhajait volt hivatva a társulat  
kielégíteni. A céhek tevékenysége messze  
meghaladta a tagok gazdasági, anyagi ér-  
dekeinek védelmét, jelentőségük az egy-  
séges életszemlélet kialakításában, társa-  
dalmi és művelődési téren is nagy volt.  
A szegénygondozásról és betegápolásról  
szóló fejezetben kitérünk az akkori ember  
vallásos világának egoizmusa: az adomá-  
nyozón van a hangsúly, nem azon, aki  
rászorul. A negyedik fejezet a szentmise-  
vel, az ötödik a zárandoklatokkal, a bú-  
csújáró helyekkel foglalkozik. Megállapítja  
Pásztor, hogy a magyarság belső élet-  
szükségletét elégítette ki azáltal is, hogy  
bepapcsolódott a keresztény, Európa kegy-  
helyeinek a kultuszába, a magyar búcsú-  
járóhelyek kialakulásában azonban szinté  
kizárólag a magyar nép belső vágya, a  
természeteletti örökhöz való kapcsolatá-  
nak az alakulása játszotta a döntő szere-  
pet. A módszereiben is alapvető tanul-  
mányt az istenházáról szóló fejezet zárja be.

Manga János.

**Dincsér Oszkár: Két csiki hangszer.  
Mozsika és gordon. Budapest, 1943. 87.  
l. 8<sup>o</sup>. (A Néprajzi Múzeum Füzetei. 7.)**

A tanulmány címe szerényebb, mint a kutatás igénye, melyből megszületett. Nemcsak két hangszer leírásáról van itt szó, hanem olyan újabb módszerű monografikus kutatásról, amelyen a népzene és népmese kutatásában eddig egy-egy falu életének vizsgálatával hozott új eredményeket. Ez a kutatás is teljes összefüggő életével együtt vizsgálja a kiválasztott anyagot, mely bizonyos tekintetben szűkebb, mint a falufeldolgozásoké, minthogy a két hangszerre és a vele kapcsolatos kérdésekre szorítkozik, más tekintetben viszont kiterjedtebb, minthogy hét-nyolc falu anyagát öleli fel tárgyalásában. Dincser is minden zenei részletével és társadalmi összefüggésével együtt vizsgálja a két hangszert, mindenre kiterjedő figyelme, ami valami lényt vet a két hangszer használatára s a vele való foglalkozás különböző vonatkozásaira. A hangszer pontos leírása, az előfordulás részletes térképezése, a hangszerjátékok adatainak felsorolása még a régi értelemben vett gyűjtésben is szerepeltek volna. Emellett Dincser megvizsgálja a hangszerkészítést a legapróbb részletekig, (minthogy szinte hagyománynak mondható hegedű és gardon-készítő gyakorlatot sikerült felfedeznie) a hangszer részeinek népi elnevezéseit, kiterjedt figyelme a hangolás, a játéktechnika, a fogások és kéztartás, a fekvések, üveghangok alkalmazása, a vonókezelés, vonásnemek, sőt a vonó fogásának minden részletére, s ahol lehet, széles variáns-skála alapján állapítja meg a jellemző vonásokat. Ha meggondoljuk, milyen fáradságos munkát és milyen különös gondot igényel pl. a hangfekvések alkalmazásának megfigyelése és megrögzítése, vagy a vonóval ütött és újjal megpengetett gardon ritmusképleteinek írásban való feljegyzése, akkor alkotunk képet magunknak az elvégzett munka álaposságáról. Mindezen túl a zenélés társadalmi vonatkozásait is vizsgálja, a hangszertanulás módját, a zenélők tudatosságát minden zenei fogalom vagy jelenség esetében s mindezt nemcsak megfigyelés és zene feljegyzés eszközeivel, hanem megszólaltatja magát a népet is és állításait a vizsgált személyek megnyilatkozásaiból vett idézetekkel támasztja alá. Ilyen részletes kutatás különösen a hangszeres zene területén öröndetes, mivel erre vonatkozólag még alig rendelkezünk részletekbe menő megfigyelésekkel. Dincser tanulmánya tehát egy meglehetősen elhanyagolt részletkérdést vitt előre jelentős lépéssel.

Ugyanekkor kielégíti a néprajzi gyűjtés mindenkor másikként is, hogy ritkaságot, kiveszőben lévő régiséget fedezzen fel és mentse meg a tudomány számára. A nyelvhatár szélén, főleg csángó

és cigány zenészek között ugyanis egy sajtós és kezdetleges együtttest talált, melyben a mozsikának nevezett hegedű mellett a gondolkának egy régies formája szerepel, melynek alakja és nagysága Dincser hangszertörténeti egybevetése szerint a XV—XVI. sz.-i fejlődési fok közé illeszthető be és ennek felel meg az a vonófogási mód is, melyet a népi játékmódban és a régi ábrázolásban egyaránt megtalált. Ennek a hangszernak megszólaltatása sajátos módon nem úgy történik, hogy a vonót húzzák a húrokon, hanem ütik vele a húrokat. Dincser szerint ez népies alkalmazása a hangszernek, s valami előzőleg meglévő dob játékának utánzása, melyet a primitív népi együttesből az „új” hangszer kiszorított. Ez természetesen csak feltevés s módosulhat, de hangszertörténeti megállapításai enélkül is érdekesek és újabb példával szolgálnak Kodály tételéhez, melyet a néprajz és zenetörténet összefüggéséről tett, hogy t. i. a magyar zenetörténet nem nélkülözheti a néprajzi kutatás eredményeit. Ime ez még hangszertörténetre vonatkozólag is igazolódik. Nemcsak a régi magyar hangszeres zene emlékei lappanganak Erdélyszerte, paraszt és cigány zenészek műsorában, hanem szerencsés gyűjtő régi korok úri hangszereivel is találkozhat, ha nem restelli a fáradságot a félreeső zugok felkutatásáért.

Mindent egybevetve Dincser munkája rendkívül érdekes és újszerű gyűjtés eredménye s alapos, szakszerű feldolgozással népzenei irodalmunk nyeresége.

Vargyas Lajos.